

gengivelser, hvor det levende menneske helt forsvinder. Den løbende tekst mellem billedstoffet følger naturligt klædedragtens udvikling. Men hvad der skal gives som baggrund for tøjet i retning af historisk tidskolorit, vil altid være afhængig af forfatterens egen personlige indstilling, og det er således indiskutabelt. *Men den store og skæbnetunge historie er det ikke.* Så da Viben Bech fortæller om katastrofen i 1864, da »Den dansk-tyske grænse blev flyttet fra Ejderen helt op til Gudenåen«, var det lidt chokerende. Nå, selvfølgelig er det vel en af de berømte tanke-torsk, men bruger man ikke mere at læse sine manuskripter igennem før afleveringen? Ifølge forordet skulle renskriveren have været særdeles kompetent – nærmest overkompetent, men »kikseriet« synes at have smittet.

Erna Lorenzen

Tim Knudsen: *Storbyen støbes. København mellem kaos og byplan 1840-1917.* (Akademisk Forlag, 1988). 231 s., 188 kr.

I de aktuelle arkitektfaglige danske debatter har arkitekturen en helt anden prioritet end de kritiske bysociologiske synsvinkler, der i 70'erne vandt frem og prægede diskussionerne af bysamfundenes fremtid og den historiske analyse af deres tilblivelse. Tim Knudsens vellykkede bog om den københavnske storbyudvikling 1840-1917 fastholder erkendelsesinteresserne fra dengang, og en bedre introduktion til emnet eksisterer ikke.

Knudsen henter naturligvis meget stof i de tidligere fremstillinger af Københavns historie, men det tænkes i nye sammenhænge, og tidligere myter og overproportioneringer af bestemte forhold og fænomener som eksempelvis koleraepidemiens betydning for de so-

cialhygiejniske sider af byplanudviklingen revideres. Bogens sidste halvdel bærer mest præg af nye kildestudier, der bl.a. udnyttes til en præcisering af stadsingeniør Ambts betydning og i det hele taget ingeniørernes, ikke arkitekternes, helt afgørende indsats ved byplanlægningens fundering, ligesom Knudsen i denne del af bogen giver et sammenfattende billede af Socialdemokratiets kommunale by- og boligpolitik før 1. Verdenskrig.

Behandlingen af de enkelte brokvarterer er, ligesom flere andre væsentlige forhold, ret summarisk. Bogens åbenlyse kvaliteter ligger meget i det sammenfattende greb og dets kritiske »klo«. Tim Knudsens fremstilling, der også er meget velskrevet, er et godt udgangspunkt for en kritisk nyanlæggelse af synsvinklerne på Københavns byhistorie og dermed et stimulerende oplæg til fornyet diskussion og engagement inden for det byplanhistoriske forskningsfelt i Danmark.

Lars Dybdahl

Christian Kaatmann: *Byggestil og byggeskik – nationale strømninger i sønderjysk arkitektur 1850-1940.* (Institut for grænseregionsforskning, 1988). 124 s.

I denne udgivelse fra Institut for grænseregionsforskning i Åbenrå ses den sønderjyske arkitektur fra umiddelbart efter Treårskrigen og frem til 2. Verdenskrig i sammenhæng med den nationalpolitiske udvikling i området, dog med den begrænsning, at undersøgelsen først og sidst fokuserer på periodens offentlige byggeri, m.a.o. de skiftende danske og tyske myndigheders bygninger, men også de nationale organisationers forsamlingshuse, skoler o.lign.

Indledningsvis giver Kaatmann ho-